

Martina Basarac*
Valentina Vučković**

UDK 338.312:330.341.424(497.5)
JEL Classification D24, L60
Pregledni članak

ANALIZA IZVOZNE KONKURENTNOSTI HRVATSKE PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE

U radu se identificiraju sektori hrvatske prerađivačke industrije i njihov potencijal rasta povećanjem apsolutnoga i relativnoga udjela na svjetskome tržištu. U tom se kontekstu analiziraju podaci o izvoznoj konkurentnosti 14 sektora hrvatske prerađivačke industrije, koje na godišnjoj razini objavljuje Međunarodni trgovinski centar. Na osnovi analize indeksa trgovinske učinkovitosti hrvatske prerađivačke industrije u razdoblju od godine 2005. do 2010. može se zaključiti da je iskorak iskazao sektor proizvoda od drva koji je u razdoblju od godine 2007. do 2010. zabilježio najveće povećanje udjela na svjetskome tržištu (prema apsolutnoj promjeni) i tako potvrdio osobitosti hrvatskih proizvodnih kapaciteta. Osim toga se, na osnovi tekućega indeksa trgovinske učinkovitosti može zaključiti da je najbolje plasirani hrvatski izvozni sektor u godini 2010. bio sektor elektroničkih komponenti. Sa druge je strane, prema indeksu promjene koji je izračunat za razdoblje od 2006. do 2010. najbolje rezultate pokazao sektor tekstila. No, zabrinjavajući su podaci o ukupnom udjelu svih sektora hrvatske prerađivačke industrije na svjetskome tržištu, prema kojima u hrvatskoj ponudi dominiraju tradicionalni, radno i sirovinski intenzivni sektori s niskom razinom tehnološkoga intenziteta, a koji je sa 1,67 u 2007. pao na svega 1,50% u godini 2010.

* Martina Basarac, univ. spec. oec., znanstveni novak na Odsjeku za ekonomska istraživanja HAZU (E-mail: mbasarac@hazu.hr)

** Valentina Vučković, dipl. oec., znanstveni novak na Odjelu za međunarodne gospodarske i političke odnose Instituta za međunarodne odnose (E-mail: valentina@irmo.hr)

Članak je primljen u uredništvo 17. 10. 2011.

Ključne riječi: konkurentnost, prerađivačka industrija, indeks trgovinske učinkovitosti, izvoz

1. Uvod

Konkurentnost je jedan od najmoćnijih koncepata modernoga ekonomskoga mišljenja (Garelli, 2004.). Europska ideja o konkurentnosti prevedena je u mogućnost europskih ekonomija da ostvare visoke stope rasta proizvodnosti (Silasi et al., 2011.). Tome u prilog ide i glavni cilj Lisabonske strategije donesene u ožujku godine 2000., kojom se željelo postići da Europa u razdoblju od 2000. do 2010. godine postane najkonkurentnije svjetsko gospodarstvo, čime je konkurentnost postala prioritet politika Europske Unije. O važnosti konkurentnosti unutar ciljeva i programa Europske Unije govore i podaci budžeta za 2011. koji je Europski parlament izglasao 15. prosinca 2010. Naime, za rast konkurentnosti i zapošljavanja predviđen je iznos od 13,5 milijardi eura¹, što je 9,5% ukupnih sredstava budžeta. U skladu s time svaka bi zemlja ili regija morala odrediti svoje prioritete na osnovi onoga što ponajviše pridonosi rastu konkurentnosti i proizvodnosti prema stupnju razvitka u kojem se trenutno nalazi. No, Cho i Moon (2000.) ističu kako je pri definiranju konkurentnosti na nacionalnoj razini potrebno fokusirati se, ne na ekonomiju kao cjelinu, nego na njezine specifične industrije i industrijske segmente.

U tome je smislu predmet istraživanja u ovome radu konkurentnost hrvatske prerađivačke industrije. Naime, prerađivačka je industrija u sadašnjem trenutku pristupanja Hrvatske punopravnom članstvu u Europskoj Uniji, intenzivno izložena brojnim strukturnim i složenim promjenama iz domaćega makroekonomskoga i međunarodnoga okruženja. A to je zbog činjenice da su proizvodi prerađivačke industrije praktično u cijelosti predmet međunarodne razmjene pa su zato u otvorenoj privredi njihova tehnološka obilježja, kvaliteta i cijena predmet stalnoga testiranja i na domaćem i na stranom tržištu (Teodorović, 2000.). No, neupitno je da upravo prerađivačka industrija, sa prosječnim brojem zaposlenih od 219.976 tisuća i s ukupnim izvozom u iznosu od 64,9 milijardi kuna² u godini 2010., ima vitalnu važnost za hrvatsko gospodarstvo. Primjerice, Buturac (2008.) upozorava da prerađivačka industrija još uvijek čini jednu od glavnih poluga rasta gotovo svake ekonomije i da sve veća globalizacija i otvorenost nacio-

¹ Podrobnije vidjeti na http://www.ec.europa.eu/budget/figures/2011/2011_en.cfm (pristupljeno 08. kolovoza 2011.).

² Podrobnije vidjeti podatke Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske na <http://www.dzs.hr>.

nalnih ekonomija nameću nove izazove razvitku prerađivačkoga sektora. Osim toga, Europska komisija (2010.) naglašava da je za ekonomski oporavak zemalja prijeko potrebno povećati proizvodnost prerađivačke industrije, koja je istovremeno i središnje pitanje nove strategije Europa 2020. Drugim riječima, globalna je ekonomska kriza u prvi plan stavila važnost jake, konkurentne i diversificirane prerađivačke industrije (Europska komisija, 2010.), pa je u tome smislu održivi sektor proizvodnje glavni izvor tehnološkoga napretka. Dalje, brzi rast brojnih tržišta u nastajanju, proces globalizacije, tehnološki napredak i uvozna konkurencija, sinergijski mijenjaju ekonomski poredak zemalja i određuju faktore koji će u narednome razdoblju oblikovati i promaknuti pojedine sektore u konkurentski održive.

Zato se u ovome radu nastoji utvrditi koji sektori hrvatske prerađivačke industrije povećavaju svoj apsolutni i relativni udio na svjetskome tržištu, ili točnije koji su sektori uspješni u proboju na svjetsko tržište. Pritom se na osnovi istraživanja koje na godišnjoj razini provodi Međunarodni trgovinski centar (engl. International Trade Centre – ITC) analiziraju najnoviji podaci o izvoznju konkurentnosti hrvatske prerađivačke industrije. Naime, Međunarodni trgovinski centar razvio je indeks trgovinske učinkovitosti (engl. Trade Performance Index – TPI) radi praćenja različitih dimenzija izvoznih performansi i konkurentnosti po sektorima i po zemljama, na osnovi kojeg će se donijeti zaključci o položaju hrvatskih industrijskih sektora.

Rad je podijeljen na pet cjelina. Nakon uvoda, u drugome su dijelu rada sadržani različiti pristupi definiranju koncepta konkurentnosti, uz analizu teorijskoga okvira konkurentnosti na razini industrije. Potom je u trećem poglavlju dan pregled dosadašnjih radova koji su se odnosili na analizu različitih aspekata konkurentnosti hrvatske prerađivačke industrije. U četvrtom se poglavlju analizira izvozna konkurentnost hrvatske prerađivačke industrije prema različitim pokazateljima u okviru indeksa trgovinske učinkovitosti za 14 industrijskih sektora u razdoblju od godine 2005. do 2010. I konačno se u petome dijelu rada donosi zaključak u kojem su sažeti najvažniji rezultati.

2. Koncept konkurentnosti na razini industrije

Kompleksnost pojma konkurentnosti ogleda se u činjenici da još uvijek nema njegove jedinstvene definicije, već se kao multidimenzionalan pojam, osim na nacionalnoj razini, može analizirati i na regionalnoj i na razini klastera, industrije, poduzeća i proizvoda. Prema Garelliju (2004.) koncept konkurentnosti rezultat je duge povijesti ekonomske misli, u tijeku koje su definirani različiti aspekti toga modernoga i složenoga koncepta. Proizlazi da koncept konkurentnosti svoje

elemente pronalazi u klasičnoj školi predvođenoj Adamom Smithom i Davidom Ricardom, potom u neoklasičnoj školi, Heckscher-Ohlinovom modelu, u učenju Johna Maynarda Keynesa, u ekonomici razvitka i u endogenim teorijama rasta i novoj trgovinskoj teoriji. Ali, Cho i Moon (2000.) ističu da je prekid Smithovoga rada i radova njegovih sljedbenika izazvalo djelo Michaela Portera iz godine 1990. Naime, Porter (1990.) je predložio novu teoriju konkurentnosti prema kojoj nacionalno blagostanje nije naslijeđeno nego se stvara strateškim izborima, a sve je „dijelove“ i utjecaje na konkurentnost sintetizirao u svojem „dijamantu konkurentnosti“. Kao osnovu za ekonomski razvitak, Porter navodi faktorske uvjete koji se zasnivaju na znanju, na razvijenoj infrastrukturi, na visokoj tehnologiji i na inovacijama.

Konkurentnost je, dakle, kao dinamički koncept moguće analizirati na različitim razinama i s različitim stajališta. U nastavku slijedi teorijski pregled koncepta konkurentnosti na razini industrije.

2.1. Teorijski pregled koncepta konkurentnosti na razini industrije

Koncept konkurentnosti određene industrije manje je istražen od konkurentnosti nacionalnih ekonomija ili poduzeća. Porter (1990.) tvrdi da je uspjeh industrija na međunarodnome tržištu primarni pokazatelj konkurentske snage nacionalnih ekonomija. Zatim, Krugman (1994.) ističe da pojam konkurentnosti nije primjenjiv na razini zemalja, već samo na razini poduzeća. Biggeri (2007.) smatra da je „fenomen“ konkurentnosti dinamičan, multi-faktorski i hijerarhijski i obuhvaća pojedina poduzeća, zatim klastere poduzeća, sva poduzeća u određenom sektoru i konačno sva poduzeća i sektore u nekoj zemlji. Općenito, konkurentnost industrije odnosi se na sposobnost zarađivanja profita u odnosu na identične industrije u drugim zemljama, na sposobnost privlačenja faktora proizvodnje u odnosu na ostale industrije unutar iste zemlje ili iz drugih zemalja i na sposobnost prilagođivanja industrije društveno-ekonomskim uvjetima (Toming, 2011.).

Dakle, koordinacija među poduzećima u određenoj industriji i određenih društveno-ekonomskih uvjeta u kojima posluju, opravdava analizu konkurentnosti na razini industrije. No ipak, postoje određene razlike³ među analizom mikro (konkurentnost poduzeća), mezo (konkurentnost industrija) i makro - (konkurentnost zemalja) stajališta konkurentnosti. Za razliku od analize na razini poduzeća, istraživanje konkurentnosti na razini industrije daje određeni uvid u utjecaj ekonomske politike na gospodarstvo, a i podaci na razini industrije dostup-

³ Podrobnije vidjeti Bieńkowski (2006.).

niji su i međunarodno više usporedivi od onih na razini poduzeća. Dakle, industrija, kao predmet istraživanja u odnosu na poduzeća, predstavlja više od samoga skupa individualnih poduzeća koja čine određenu industriju (Toming, 2011.).

Sa druge strane, konkurentnost industrije određena je i velikim brojem faktora. Tako, primjerice, Rybakovas (2009.) ističe da konkurentnost industrije ili sektora ovisi o kvaliteti proizvoda i usluga, o zadovoljstvu potrošača, o proizvodnosti i djelotvornosti internih procesa, o inovacijama, o zadovoljstvu zaposlenika itd. Bitno je spomenuti i da također većina istraživanja konkurentnosti industrije ne čini razliku među domaćim i izvoznim tržištima; čak štoviše, u potpunosti zanemaruje domaća, što je opravdano za mala otvorena gospodarstva s ograničenim domaćim tržištima poput Hrvatske gdje je povećanje izvoza jedan od indikatora i pretpostavki konkurentnosti (Toming, 2011.).

2.2. Mjerenje konkurentnosti na razini industrije

Budući da konkurentnost nema jedinstveno značenje pa se može analizirati na različite načine, proizlazi da se ovisno o izabranom konceptu moguće koristiti se različitim metodologijama i indikatorima. U tome smislu, različite institucije prate konkurentnost nacionalnih ekonomija, koristeći se mikro i makro pokazateljima konkurentnosti. Najpoznatijima pripadaju indeks svjetske konkurentnosti IMD-a (engl. Institute for Management Development – IMD) i indeks globalne konkurentnosti Svjetskoga gospodarskoga foruma⁴ (engl. World Economic Forum). Prema IMD-ovom Godišnjaku svjetske konkurentnosti 2011., Hrvatska je zauzela 58. mjesto od ukupno 59 vodećih svjetskih ekonomija. Osim toga, Hrvatska je od godine 2002., kada je prvi puta uključena u mjerenje Izvješća o globalnoj konkurentnosti Svjetskog gospodarskog foruma, do danas, bilježila oscilirajuće kretanje na ljestvici konkurentnosti koje karakterizira razdoblje realnog napretka od godine 2005. do 2007., a potom od 2008. do 2011. neprekidno padanje (Nacionalno vijeće za konkurentnost). Uvid u spomenute rezultate istraživanja konkurentnosti na nacionalnoj razini indicira postojanje problema i na razini industrije.

Kada je riječ o mjerenju konkurentnosti na razini industrije produktivnost i izvoz najčešće su analizirane varijable. No, iako je proizvodnost važan pokazatelj

⁴ U tom su smislu, Lovrinčević, Mikulić i Rajh (2008.) analizirali različite metodologije i pokazatelje konkurentnosti, s posebnim osvrtom na povezanost tzv. tvrdih indikatora konkurentnosti prema istraživanjima različitih institucija i tzv. mekih (anketnih) percepcija o stanju konkurentnosti. Autori zaključuju da konkurentna pozicija Hrvatske odstupa ovisno o primjeni pojedine metodologije.

konkurentnosti za poduzeće, ili industriju, izvozna konkurentnost dokaz je njezine međunarodne konkurentnosti (Siggel, 2006.).

Pojedina istraživanja koja se bave analizom konkurentnosti određene industrije, kao indikatorom koriste se i relativnim cijenama⁵ u toj industriji u odnosu na jednoga ili na više inozemnih konkurenata pa se u tom slučaju radi o cjenovnoj konkurentnosti zemlje u određenoj industriji (Siggel, 2006.). Osim pokazatelja relativnih cijena u industriji, moguće je koristiti se i slijedećim indeksima: Grubel-Lloydovim indeksom koji mjeri kapacitet zemalja u iskorištavanju ekonomija obujma; indeks specijalizacije koji pokazuje razinu specijalizacije unutar pojedine industrije (engl. Specialization Index) i indeksom izraženih komparativnih prednosti (engl. Revealed Comparative Advantage – RCA) koji mjeri komparativnu prednost neke zemlje u međunarodnoj razmjeni određenoga proizvoda (ili proizvodnje u određenoj industriji) (Rybakovas, 2009.). Osim navedenih, metodologiju za analizu konkurentnosti industrije razvio je i Međunarodni trgovinski centar, a to se zasniva na istraživanju uspješnosti proizvoda i sektora određenoga gospodarstva na svjetskome tržištu. Ta je metoda prikladna za analizu zato što rangira gospodarske sektore i proizvode s najboljom izvoznom učinkovitošću. Riječ je o analizi profila tržišta zemalja (engl. Trade Competitiveness Map ili Country Map) koja obuhvaća analizu tržišta oko 240 zemalja, a svaki od profila nudi i određene alate za istraživanje strateških tržišta, za analizu nacionalne i sektorske razmjene i za analizu makroekonomske učinkovitosti. Tom se metodologijom za svaku od zemalja dobiva uvid u indeks trgovinske učinkovitosti, u nacionalnu izvoznu učinkovitost (engl. National Export Performance) i u profil nacionalnoga uvoza (engl. National Import Profile), i omogućuje se usporedba odabranih zemalja sa zemljama partnerima. Za potrebe ovoga rada analizira se indeks trgovinske učinkovitosti (TPI) koji za određenu zemlju daje uvid u opći profil i rangiranje ključnih izvoznih sektora, uključujući i statičke (trenutno stanje izvoza) i dinamičke (promjene u međunarodnoj razmjeni u dužem vremenskom razdoblju) indikatore bitne za istraživanje međunarodne konkurentnosti svakoga sektora.

3. Pregled dosadašnjih radova o konkurentnosti hrvatske prerađivačke industrije

Na svršetku osamdesetih godina prerađivačka je industrija u Hrvatskoj bila u boljoj situaciji nego u većini drugih tranzicijskih zemalja srednje i istočne Europe (Buturac, 2008.), ali je u posljednjih desetak godina Hrvatska izgubila snažne poluge industrijskoga razvitka; primjerice, samo u prerađivačkoj industriji Hrvatska

⁵ Ovak se pristup najčešće primjenjuje u analizama OECD (Siggel, 2006.).

je od godine 1990. izgubila više radnih mjesta nego što ih danas uopće ima u tome dijelu proizvodnje (Gavranović, 2011.). Dakle, došlo je do velikoga pada u udjelu i broju zaposlenih u prerađivačkoj industriji, a to je, sa druge strane, rezultiralo velikim povećanjem proizvodnosti. Jurčić (2011.) to objašnjava činjenicom da se Hrvatska, kao i većina tranzicijskih zemalja, liberalizacijom izložila nepripremljena, mnogo snažnijoj konkurenciji razvijenih zemalja. Takva kretanja je jednim dijelom moguće objasniti i lošim modelom privatizacije, velikim brojem stečajeva, i neučinkovitošću novih upravljačkih struktura (Denona Bogović i Peteh, 2007.). Nadalje, prema Nikiću (2002.), restrukturiranje u prerađivačkoj industriji osim toga se događalo u veoma teškim okolnostima, pa se u najvećoj mjeri svodilo na racionalizaciju zaposlenosti.

Dosad su učinjene brojne analize konkurentnosti hrvatske prerađivačke industrije koje su se većim dijelom odnosile na analizu strukture proizvoda u međunarodnoj razmjeni, i na uzroke njezinih dugoročnih kretanja. Tako, npr. Vukšić (2005.), istražuje utjecaj priljeva izravnih stranih ulaganja na izvoz (uzimajući u obzir i kretanja drugih potencijalno značajnih varijabli), koristeći se panel analizom za 21 granu prerađivačke industrije u razdoblju između godine 1996. i 2002. Rezultati istraživanja pokazuju da su izravna strana ulaganja pozitivno i statistički značajno utjecala na izvoz, ali je taj utjecaj bio relativno slab i uglavnom ostvaren na osnovi povećane proizvodnosti.

Denona-Bogović i Peteh (2007.) analiziraju osnovne tendencije i konkurentnost prerađivačke industrije u Hrvatskoj i identificiraju osnovne uzroke dugoročnih kretanja. Kao glavni uzrok ističu nedostatak inovacija i inovacijske sposobnosti industrijskih poduzeća, pa predlažu primjenu inovacijske politike koja integrira elemente znanstvene, tehnološke i industrijske politike. Prema autoricama, sposobnost tvrtki prerađivačke industrije da postignu i održe konkurentnost na domaćem i na međunarodnom tržištu ovisi o kvaliteti njihovih strategija i o kvaliteti raspoloživih vanjskih činitelja i institucija. Zbog toga upozoravaju da se konkurentnost očituje u povećanju proizvodnosti, u smanjenju opće razine cijena i troškova proizvodnje, u povećanju izvoza i u rastu investicija.

Buturac (2008.) istražuje položaj hrvatske prerađivačke industrije u međunarodnoj razmjeni. Rezultati analize pokazuju da kod većine prerađivačkih sektora Hrvatska nema izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni. Komparativne su prednosti izražene kod proizvodnje duhanskih proizvoda, u prerađi drva, proizvodnje koksa i naftnih derivata i u proizvodnji ostalih transportnih sredstava (brodogradnja). Autor upozorava da u razdoblju od godine 2002. do 2006. nije došlo do snažnijega rasta izvozne konkurentnosti, već su kod mnogih sektora zabilježeni stagnacija ili pad izvozne konkurentnosti.

Buturac (2009.) također analizira i strukturna obilježja izvoza i uvoza hrvatske prerađivačke industrije u razdoblju tranzicije i ističe da u strukturi međunarodne

razmjene hrvatske prerađivačke industrije prevladava intra - industrijska razmjena pri čemu pozitivne izvozne trendove bilježe radno intenzivni proizvodi i proizvodi intenzivni sirovinama. Navedeno, prema autoru, upućuje na nedovoljnu razinu specijalizacije hrvatske prerađivačke industrije u međunarodnoj razmjeni.

Rašić-Bakarić i Vizek (2010.) analiziraju strukturalna obilježja i dinamiku proizvodne aktivnosti i proizvodnih faktora u prerađivačkoj industriji u Hrvatskoj primjenom podataka o bruto dodanoj vrijednosti i indeksu obujma industrijske proizvodnje. Rezultati analize upućuju na nepovoljnu tehnološku strukturu prerađivačke industrije, tj. na dominaciju industrija niske i niže srednje tehnološke intenzivnosti. Zaključuju da je faktor rada dao veći doprinos stvaranju dodane vrijednosti prerađivačke industrije od faktora kapitala, što je ponajprije posljedica nedostatnog ulaganja u nova, tehnološki modernija postrojenja i opremu koja bi omogućila brže povećanje proizvodnosti kapitala.

Dakle, na osnovi provedenih istraživanja može se zaključiti da brzi rast brojnih tržišta u nastajanju, proces globalizacije, tehnološki napredak, i utjecaj ekonomske krize sinergijski mijenjaju ekonomski poredak zemalja i određuju faktore koji će u narednom razdoblju oblikovati i promaknuti pojedine sektore u konkurentski održive.

4. Analiza izvozne konkurentnosti 14 sektora hrvatske prerađivačke industrije na osnovi indeksa trgovinske učinkovitosti

Međunarodni trgovinski centar analizira oko 180 zemalja i izračunava indeks trgovinske učinkovitosti⁶ za 14 različitih izvoznih sektora. Indeks procjenjuje razinu konkurentnosti i diversificiranosti određenih izvoznih sektora i uspoređuje ih s istim sektorima u ostalim zemljama. Točnije, prikazuje sektore dobitnike i gu-

⁶ Metodologija razvijena pod kraticom TPI (indeks trgovinske učinkovitosti) za svaku zemlju i za svaki sektor obuhvaća tri kategorije pokazatelja. Prvo, obuhvaća općenite deskriptivne pokazatelje izvoznih performansi (vrijednost izvoza, rast izvoza (%), udio u nacionalnom izvozu (%), udio u nacionalnom uvozu (%), relativnu trgovinsku bilancu (%) i relativnu jediničnu vrijednost). Drugu kategoriju čine indikatori tekućih izvoznih performansi kojima se koriste pri izračunu samoga TPI indeksa: neto izvoz, izvoz p/c, udio na svjetskom tržištu (%), diversifikacija proizvoda i tržišta te koncentracija proizvoda i tržišta. Treća se kategorija odnosi na dekompoziciju promjena u udjelu na svjetskom tržištu u posljednjih pet godina, a obuhvaća relativnu promjenu tržišnog udjela (koja se raščlanjuje na učinak konkurentnosti, početnu geografsku specijalizaciju, početnu proizvodnu specijalizaciju i učinak prilagodbe) i prilagodbu dinamici svjetske potražnje. U cjelini TPI se sastoji od 22 kvantitativna indikatora trgovinskih performansi za svaki pojedini sektor u zemlji (vidjeti dodatak). Dodatno o indeksu trgovinske učinkovitosti može se vidjeti na internet stranici Međunarodnog trgovinskog centra: <http://www.intracen.org> i u International Trade Centre (2007.).

bitnike u udjelima na svjetskom tržištu i ističe faktore koji uzrokuju te promjene. Dalje, prati razvitak izvozne diversifikacije za proizvode i tržišta, ali se mora naglasiti da je indeks trgovinske učinkovitosti ograničen zbog svojeg izrazito kvantitativnoga pristupa, iako pruža sustavni pregled sektorskih izvoznih performansi i komparativnih i konkurentskih prednosti.

Konkretno, indeks trgovinske učinkovitosti analizira kompleksnu i multi-dimenzionalnu prirodu trgovine. Izračunava se na osnovi najveće svjetske trgovinske baze, COMTRADE (koju razvijaju Ujedinjeni narodi), a analizirajući 180 zemalja, pokriva više od 95% svjetske trgovine i 5.000 različitih proizvoda klasificiranih do šesteroznamenaste razine prema HS metodologiji (engl. Harmonized System). Indeks trgovinske učinkovitosti sastoji se od 22 kvantitativna indikatora trgovinskih performansi izraženih u apsolutnim iznosima i rangiranih među zemljama.

U ovome dijelu rada bit će analizirani i interpretirani kretanje indeksa trgovinske učinkovitosti i odabranih pokazatelja koji sudjeluju u njegovu izračunu, koje je Međunarodni trgovinski centar dobio primjenom gore spomenute metodologije za razdoblje od godine 2005. do 2010.

4.1. Analiza odabranih pokazatelja indeksa trgovinske učinkovitosti

U tablici 1. sadržani su statistički podaci o prilagodbi hrvatskih sektora prerađivačke industrije dinamici svjetske potražnje na osnovi apsolutne promjene udjela na svjetskome tržištu, u razdoblju od godine 2005. do 2009.⁷ Podaci pokazuju za koliko se promijenio udio svakoga pojedinoga hrvatskoga izvoznoga sektora na svjetskome tržištu. Iz tablice se vidi da u promatranome petogodišnjem razdoblju nisu svi sektori povećavali svoj udio na svjetskome tržištu. Primjerice, sektor obrađene hrane zabilježio je godinama 2005. i 2006. najveće povećanje za 0,0118, odnosno 0,0128%. Slijedeće tri godine, 2007., 2008. i 2009. - proizvodi od drva pokazuju značajne izvozne performanse među promatranim sektorima, i preuzimaju prvo mjesto u povećanju udjela na svjetskome tržištu. Sa druge strane, sektor odjeće u cijelome promatranome razdoblja bilježi najveći pad udjela na svjetskome tržištu.

⁷ Podaci indeksa trgovinske učinkovitosti za Hrvatsku za razdoblje od 2005. do 2009. dostupni su na internet stranici Međunarodnog trgovinskog centra (<http://www.intracen.org>), a podaci za godinu 2010. dostavljeni su autoricama na zahtjev i sadržani u dodatku na kraju rada, i službeno će biti objavljeni u listopadu/studenome godine 2011. (na <http://www.intracen.org>).

Tablica 1.

PRILAGODBA DINAMICI SVJETSKE POTRAŽNJE, PO SEKTORIMA,
U RAZDOBLJU OD GODINE 2005. DO 2009.

Sektor	Apsolutna promjena u udjelu na svjetskom tržištu (%)				
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Svježa hrana	-0.0014	0.0008	0.0017	0.0012	0.0060
Obrađena hrana	0.0118	0.0128	-0.0005	0.0018	-0.0050
Proizvodi od drva	0.0069	0.0071	0.0096	0.0112	0.0086
Tekstil	-0.0011	-0.0003	-0.0017	-0.0008	0.0009
Kemikalije	-0.0006	0.0001	0.0009	0.0012	-0.0015
Proizvodi od kože	-0.0006	0.0020	0.0016	-0.0175	-0.0069
Primarna proizvodnja	0.0008	-0.0003	0.0005	0.0015	0.0029
Neelektrični proizvodi	0.0058	0.0042	0.0051	0.0046	0.0028
IT i potrošačka elektronika*	0.0001	-0.0002	0.0002	-0.0006	-0.0011
Elektroničke komponente	0.0065	0.0037	0.0029	0.0026	0.0062
Transportna sredstva	-0.0025	0.0038	0.0027	0.0033	-0.0007
Odjeća	<u>-0.0126</u>	<u>-0.0180</u>	<u>-0.0199</u>	<u>-0.0183</u>	<u>-0.0110</u>
Ostala proizvodnja	0.0058	0.0052	0.0047	0.0004	-0.0020
Minerali	0.0015	0.0038	0.0015	-0.0042	-0.0015

Izvor: International Trade Centre.

Napomena: *IT je kratica za informacijske tehnologije.

Dalje empirijski nalazi za godinu 2010., podupiru zaključke prethodno analiziranoga vremenskoga razdoblja. Naime, u tablici 2. prikazana je prilagodba 14 sektora dinamici svjetske potražnje, pa se na osnovi spomenutih podataka o apsolutnoj promjeni udjela na svjetskome tržištu, može zaključiti da je samo šest sektora povećalo svoj udio na svjetskome tržištu. Najveće povećanje i četvrtu godinu zaredom zabilježili su proizvodi od drva (iako u smanjenome postotku u odnosu na prethodne godine, u iznosu od 0,0056%) pa se na taj način najbolje prilagodili dinamici svjetske potražnje. Najveće smanjenje udjela na svjetskom tržištu bilježi sektor proizvoda od kože. U trećoj koloni promatrani su sektori rangirani prema uspješnosti prilagodbe. U usporedbi s ostalim zemljama, sektori elektroničkih komponenti, transportnih sredstava i proizvoda od drva zauzimaju visoka mjesta. Primjerice, prema rastu udjela na svjetskome tržištu, podaci za godinu 2010. pokazuju da od ukupno 143 analizirane zemlje u sektoru proizvoda od drva, Hrvatska zauzima 37. mjesto.

Tablica 2.

PRILAGODBA DINAMICI SVJETSKE POTRAŽNJE U GODINI 2010.

Sektor	Apsolutna promjena u udjelu na svjetskom tržištu (%)	Rang
Svježa hrana	0,0008	63. (182)
Obrađena hrana	-0,0119	141. (165)
Proizvodi od drva	0,0056	37. (143)
Tekstil	-0,0007	68. (129)
Kemikalije	0,0008	60. (153)
Proizvodi od kože	-0,0121	86. (116)
Primarna proizvodnja	-0,0001	79. (151)
Neelektrični proizvodi	0,001	35. (149)
IT i potrošačka elektronika	-0,0022	98. (126)
Elektroničke komponente	0,001	23. (134)
Transportna sredstva	0,0053	25. (141)
Odjeća	-0,008	82. (123)
Ostala proizvodnja	-0,0041	124. (153)
Minerali	-0,0038	114. (163)

Izvor: International Trade Centre.

Napomena: u zagradama je naznačen broj zemalja obuhvaćenih analizom za svaki pojedini sektor.

U tablici 3. prikazana je dinamika 14 analiziranih sektora na osnovi kretanja udjela na svjetskome tržištu. Na osnovi raspoloživih podataka za razdoblje od 2005. do 2009., može se zaključiti da su u usporedbi s ostalim sektorima hrvatske prerađivačke industrije proizvodi od kože (2005., 2006., 2007. i 2008.) i proizvodi od drva imali najveći udio na svjetskome tržištu (2008. i 2009.), u iznosu od 0,25, odnosno 0,24%. Najmanji udio na svjetskome tržištu zauzimali su proizvodi informacijskih tehnologija i potrošačke elektronike, te tekstil.

Tablica 3.

KRETANJE UDJELA NA SVJETSKOME TRŽIŠTU, PO SEKTORIMA,
U RAZDOBLJU OD GODINE 2005. DO 2009.

Sektori	Udio na svjetskom tržištu (%)				
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Svježa hrana	0,05	0,07	0,08	0,06	0,08
Obradena hrana	0,21	0,23	0,19	0,18	0,18
Proizvodi od drva	0,20	0,21	0,24	0,25	0,24
Tekstil	0,05	0,05	0,06	0,06	<u>0,06</u>
Kemikalije	0,08	0,07	0,08	0,08	0,07
Proizvodi od kože	0,27	0,28	0,26	0,25	0,23
Primarna proizvodnja	0,10	0,10	0,10	0,11	0,12
Neelektrični proizvodi	0,07	0,07	0,08	0,08	0,08
IT i potrošačka elektronika	0,02	0,02	0,02	0,02	<u>0,01</u>
Elektroničke komponente	0,08	0,08	0,09	0,1	0,11
Transportna sredstva	0,10	0,11	0,11	0,14	0,09
Odjeća	0,22	0,18	0,18	0,17	0,16
Ostala proizvodnja	0,10	0,10	0,10	0,09	0,09
Minerali	0,09	0,09	0,08	0,07	0,08
Ukupno	1,64	1,66	1,67	1,66	1,60

Izvor: International Trade Centre.

U tablici 4. prikazani su podaci o kretanju udjela u nacionalnom izvozu, ili uvozu, i na svjetskome tržištu, po sektorima za godinu 2010. Iz tablice se vidi da su u hrvatskome izvozu najviše sudjelovali sektori transportnih sredstva i minerala (s ukupnim udjelom od 30%), a potom sektori kemikalija (11%) i primarne proizvodnje (9%). Sa druge strane, 14 analiziranih sektora hrvatske prerađivačke industrije zauzimaju ukupno 1,5% udjela na svjetskome tržištu. Pritom su predvodnici sektor proizvoda od drva s 0,23% i sektor proizvoda od kože s 0,21%, iz čega se može zaključiti da tradicionalni, radno intenzivni i sektori sa sirovinskom bazom i niskom razinom tehnološkoga intenziteta, dominiraju u hrvatskoj ponudi na svjetskome tržištu, u odnosu na ostale kapitalno intenzivne i sektore s višom razinom tehnološke zastupljenosti. Još je potrebno istaknuti da su gotovo svi sektori (njih ukupno dvanaest) smanjili svoje udjele na svjetskom tržištu u godini 2010. (tablica 4.) u odnosu na godinu 2009. (tablica 3.). Iznimka su industrijski sektori kemikalija, proizvoda od kože i transportnih sredstva. Dalje se, u uspore-

dbi sa primjerice godinom 2007. kada su hrvatski prerađivački sektori zauzimali 1,67% udjela na svjetskome tržištu (vidi tablicu 3.), u godini 2010. vidi značajno pogoršanje. Na temelju podataka iz tablice 4. također je vidljivo da je zastupljenost većine sektora hrvatske prerađivačke industrije veća u udjelu u nacionalnom uvozu, nego u izvozu. Ipak, sektori udio kojih je u nacionalnom izvozu bio veći nego u nacionalnome uvozu u godini 2010., jesu sektori obrađene hrane, proizvoda od drva, proizvoda od kože, transportne opreme i odjeće.

Tablica 4.

KRETANJE UDJELA U NACIONALNOME IZVOZU (UVOZU) I NA SVJETSKOM TRŽIŠTU, PO SEKTORIMA, U GODINI 2010.

Sektori	Udio u nacionalnome izvozu (uvozu) (%)	Udio na svjetskome tržištu (%)	Rang prema udjelu na svjetskom o tržištu*
Svježa hrana	4 (5)	0,07	87. (182)
Obrađena hrana	8 (6)	0,17	57. (165)
Proizvodi od drva	6 (4)	0,23	47. (143)
Tekstil	1 (2)	0,05	75. (129)
Kemikalije	11 (15)	0,08	64. (153)
Proizvodi od kože	3 (2)	0,21	38. (116)
Primarna proizvodnja	9 (11)	0,10	61. (151)
Neelektrični proizvodi	8 (9)	0,07	49. (149)
IT i potrošačka elektronika	1 (5)	0,01	55. (126)
Elektroničke komponente	8 (5)	0,08	47. (134)
Transportna sredstva	15 (7)	0,14	42. (141)
Odjeća	4 (3)	0,14	55. (123)
Ostala proizvodnja	7 (7)	0,08	56. (153)
Minerali	15 (19)	0,07	86. (163)
Ukupno		1,50	

Izvor: International Trade Centre.

Napomena: *u zagradama je prikazan broj zemalja koje su uključene u analizu po pojedinom sektoru.

U nastavku je u tablici 5. prikazana relativna promjena udjela na svjetskome tržištu u godini 2010., za 14 sektora obuhvaćenih analizom. Naime, relativna

promjena udjela na svjetskome tržištu pokazuje postotnu promjenu u udjelu svjetskoga tržišta za specifičan izvozni sektor u promatranoj godini. Pozitivne vrijednosti ovog pokazatelja ukazuju na povećanje važnosti tj. utjecaja sektora odabrane zemlje na svjetskome tržištu. Na osnovi podataka može se zaključiti da su jedino sektori svježe hrane, proizvoda od drva, kemikalija, neelektričnih proizvoda, elektroničkih komponenti i transportne opreme povećali svoje udjele, a ostali su ih sektori smanjili. Najveće povećanje udjela na svjetskom tržištu zabilježio je sektor transportne opreme, a sektor obrađene hrane bilježi najveće smanjenje.

Tablica 5.

RELATIVNA PROMJENA UDJELA
NA SVJETSKOME TRŽIŠTU U 2010. GODINI

Sektor	Relativna promjena udjela na svjetskom tržištu (%)
Svježa hrana	0,011
Obrađena hrana	<u>-0.0521</u>
Proizvodi od drva	0,027
Tekstil	-0,0134
Kemikalije	0,0111
Proizvodi od kože	-0,0441
Primarna proizvodnja	-0,0011
Neelektrični proizvodi	0,0158
IT i potrošačka elektronika	-0,1131
Elektroničke komponente	0,0128
Transportna oprema	0,0491
Odjeća	-0,0435
Ostala proizvodnja	-0,0424
Minerali	-0,0418

Izvor: International Trade Centre.

Zanimljivo je vidjeti i izvore spomenutih povećanja relativnih promjena u udjelima na svjetskome tržištu. Naime, u tablici 6. sadržana su četiri izvora konkurentnosti: učinak konkurentnosti, početna zemljopisna specijalizacija, početna proizvodna specijalizacija domaće ponude proizvoda i učinak prilagodbe (tj. mogućnost prilagodbe izvozne ponude promjenama u uvjetima potražnje na svjetskome tržištu). Svi su izvori izraženi u postocima, a njihova suma u konačnici daje iznos relativne promjene udjela na svjetskom tržištu.

U sljedećoj su tablici (vidi tablicu 6.) dani izvori konkurentnosti sektora koji su godine 2010. ostvarili najviše povećanje u relativnoj promjeni udjela na svjetskome tržištu. Riječ je o sektorima transportnih sredstava, neelektričnih proizvoda i električnih komponenti. Na osnovi podataka vidi se da je glavni izvor konkurentnosti za sektor transportnih sredstava i električnih komponenti početna proizvodna specijalizacija, a za neelektrične je proizvode izvor konkurentnosti u učinku konkurentnosti.

Tablica 6.

IZVORI KONKURENTNOSTI U SEKTORIMA S NAJVIŠOM
 RELATIVNOM PROMJENOM UDJELA NA SVJETSKOM TRŽIŠTU
 U GODINI 2010.

Izvori konkurentnosti					
Sektori	Relativna promjena udjela na svjetskom tržištu (%)	Učinak konkurentnosti (%)	Početna zemljopisna specijalizacija (%)	Početna proizvodna specijalizacija (%)	Učinak prilagodbe (%)
Transportna sredstva	0,0491	-0,0263	0,016	0,0635	-0,0041
Neelektrični proizvodi	0,0158	0,0683	-0,0189	0,0215	-0,0552
Električne komponente	0,0128	-0,0082	-0,0044	0,0566	-0,0311

Izvor: International Trade Centre.

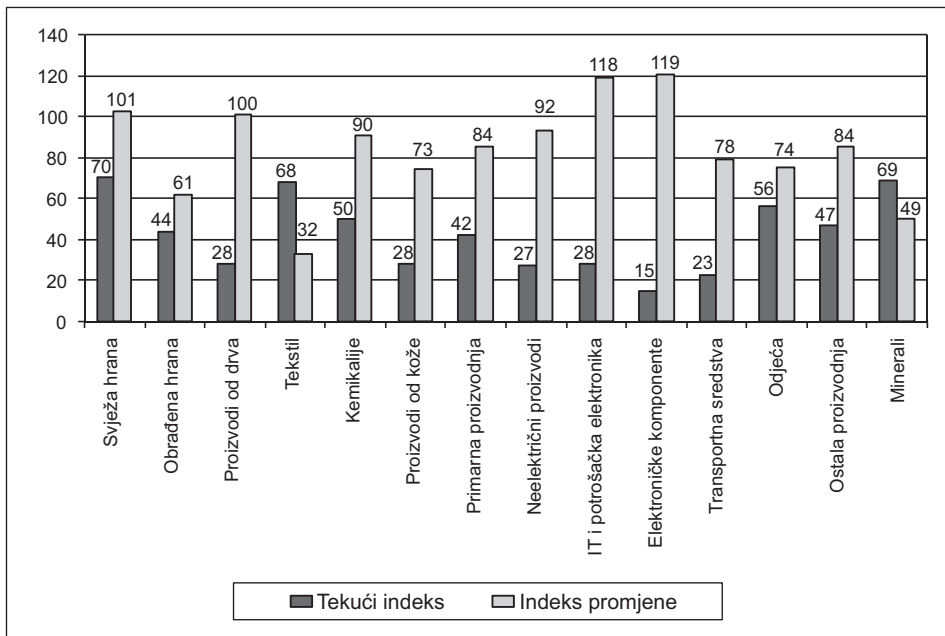
4.2. Analiza indeksa trgovinske učinkovitosti i indeksa promjene

Nakon analize odabranih pojedinačnih pokazatelja, na grafikonu 1. prikazano je kretanje tekućega (kompozitnoga) indeksa trgovinske učinkovitosti za godinu 2010. po sektorima, tj. indeksa promjene za razdoblje od 2006. do 2010. godine. U tom smislu prvi stupac grafikona označuje rang prema tekućem indeksu, odnosno poziciju zemlje za dani sektor u zadanoj godini u skladu s trgovinskim performansama. Pozicija 1 u rangiranju odnosi se na najbolje izvozne performan-

se među 180 analiziranih zemalja. Na osnovi grafičkoga prikaza može se zaključiti da je najbolje plasirani hrvatski izvozni sektor, prema međunarodnoj konkurentnosti za podatke iz godine 2010., sektor elektroničkih komponenti, koji je zauzeo 15. mjesto. Slijede ga sektori transportnih sredstva, neelektričnih proizvoda i proizvoda od drva i IT i potrošačke elektronike. Drugi stupac grafikona označuje promjenu pozicije u tijeku vremena koja reflektira poboljšanje ili pogoršanje trgovinskih performansi sektora zemlje koji se analizira. Prema ovom je pokazatelju najbolje rezultate zabilježio sektor tekstila, koji je zauzeo 32. mjesto među analiziranim zemljama.

Grafikon 1.

KRETANJE TEKUĆEG INDEKSA TRGOVINSKE UČINKOVITOSTI I INDEKSA PROMJENE PO SEKTORIMA, U GODINI 2010.

Izvor: International Trade Centre.

5. Zaključak

Cilj ovog rada bio je identificirati sektore hrvatske prerađivačke industrije koji imaju dovoljno potencijala za rast na svjetskome tržištu, unatoč nepovoljnim

kretanjima većine osnovnih makroekonomskih pokazatelja u proteklome razdoblju. Na osnovi analize Indeksa trgovinske učinkovitosti hrvatske prerađivačke industrije u razdoblju od godine 2005. do 2010., može se zaključiti da hrvatskim izvozom predvode tradicionalni, radno intenzivni i sektori sa sirovinskom bazom, te niskom razinom tehnološkog intenziteta. U tom je kontekstu, osobit iskorak iskazao sektor proizvoda od drva koji je u razdoblju od 2007. do 2010. godine zabilježio najveće povećanje u udjelu na svjetskom tržištu (prema apsolutnoj promjeni) i tako egzaktno potvrdio osobitosti hrvatskih proizvodnih i industrijskih kapaciteta, ali i važnost propitivanja dinamike i sastavnica izvoznoga potencijala spomenutoga sektora. Naime, Vlahinić-Dizdarević i Uršić (2010.) smatraju da zbog spomenutoga izvoznoga potencijala, ali i kod kvalitetne drvne sirovine Hrvatska ima najveću komparativnu prednost u proizvodnji namještaja od punoga drveta, te proizvodnji furnira u odnosu na svoje glavne konkurente, međutim spomenuto su samo komparativne prednosti koje se moraju razviti u konkurentske i postati mogućnosti razvitka ovog sektora. Pa ipak, bez obzira na to što Republika Hrvatska raspolaze velikim, moglo bi se reći zavidnim količinama drvne sirovine, potrošnja drva i drvnih proizvoda po stanovniku još je uvijek gotovo 10 puta manja nego, primjerice, u Finskoj ili Austriji koje su, u svjetskim razmjerima, predvodnice trenda povećanja potrošnje drva (Pirc et al., 2010.). Sa druge strane, na težak položaj prerađivačke industrije upućuje zaključak da je sektor odjeće bilježio najveći pad udjela na svjetskome tržištu u razdoblju od godine 2005. do 2009. U 2010. godini tu su poziciju preuzeli sektori ostale proizvodnje i minerala. O zabrinjavajućem stanju evidentiraju se i podaci o ukupnome udjelu svih sektora hrvatske prerađivačke industrije na svjetskom tržištu, koji je sa 1,67 u 2007. pao na svega 1,50 posto u godini 2010. Tome u prilog ide i podatak da je u 2010. godini svoj udio na svjetskome tržištu smanjilo čak 12 od 14 sektora u usporedbi sa godinom 2009. Na osnovi analize kretanja udjela u nacionalnom izvozu odnosno na uvozu promatranih industrijskih sektora, vidi se da je zastupljenost polovine (sedam od četrnaest) sektora veća u udjelu u nacionalnom uvozu, nego u izvozu. Konačno, prema rezultatima tekućeg indeksa trgovinske učinkovitosti za godinu 2010., najbolje plasirani hrvatski izvozni sektor jest sektor elektroničkih komponenti, koji je zauzeo čak 15. mjesto, a prema indeksu promjene za petogodišnje razdoblje od godine 2006. do 2010. najbolje rezultate zabilježio je sektor tekstila, koji je ostvario 32. mjesto među analiziranim zemljama.

Važnost je ovih rezultata to veća jer proizvodi prerađivačke industrije generiraju oko 91 posto ukupnog izvoza robe, pa se samim time stanje u industriji neposredno odražava na konkurentnost čitavog gospodarstva. Na osnovi dosadašnjih spoznaja i analize pokazatelja Indeksa trgovinske učinkovitosti može se očekivati da će u narednom razdoblju izvozni trendovi domaćih sektora i njihovo rangiranje među sve jačom konkurencijom, primarno ovisiti o preduvjetima koji podižu razinu konkurentnosti jednako kao i o razvitku industrija koje pridonose stvaranju bruto dodane vrijednosti i finalnim proizvodima visoke kvalitete (primjerice

namještaja). Načelno Hrvatska ne slijedi trend većine europskih tranzicijskih zemalja koje su restrukturirale svoje industrije. Naime, prema istraživanju Europske komisije (2009) proizvodnja i trgovina u zemljama OECD pokazuje rastuću važnost proizvodnje na osnovi visoke tehnologije, pa će za Hrvatsku izazov biti očuvanje postojeće pozicije na svjetskom tržištu, a osobito njezino povećanje. Stoga je potreba tehnološke obnove i jačanja konkurentnosti industrijskih grana i poduzeća toliko žurna da je moguće govoriti o nužnosti projekta nove industrijalizacije (reindustrijalizacije) hrvatskog gospodarstva (Družić, 2004:134). Međutim, unatoč brojnim analizama konkurentnosti hrvatske industrije, osnovni je problem i dalje to što Hrvatska nema razvijenu industrijsku politiku cilj koje bi bio podizanje proizvodnosti, profitabilnosti i međunarodne konkurentnosti nacionalnih industrija izgradnjom optimalne industrijske strukture (Jurčić, 2011.). Iako je veliki nedostatak svih mjera opisanih u radu njihovo oslanjanje na ex-post analizu, pa je samim time njihova moć predviđanja za budućnost oslabljena, one mogu poslužiti kreatorima ekonomske politike kao osnova za prepoznavanje ključnih slabosti i prednosti u hrvatskoj prerađivačkoj industriji.

Dalje, europsko tržište s više od 500 milijuna potrošača, 220 milijuna zaposlenih i 20 milijuna poduzetnika nameće veliki pritisak na zadržavanje i poboljšanje postojeće tržišne pozicije hrvatskoga gospodarstva. A budući da se jedno od četiriju radnih mjesta u privatnome sektoru u Europskoj Uniji nalazi u prerađivačkoj industriji, a još je barem jedno od četiriju radnih mjesta u povezanim uslugama koje ovise o industriji kao o dobavljaču ili kao klijentu, sama prerađivačka industrija čini 75% izvoza Europske Unije (Europska komisija, 2010.). Osim toga su u posljednjim godinama nove zemlje članice postale važan ponuđač intermedijarnih dobara za nekoliko ključnih EU proizvođača, a njihovi su inputi sve potrebniiji za postizanje konkurentnosti finalnih dobara za izvoz iz drugih zemalja Europske Unije. Pritom je Njemačka, kao glavni izvoznik Europske Unije, usvojila strategiju rastuće integrirane proizvodnje unutar EU. U tom je smislu, vidljivo povećano korištenje intermedijarnih dobara iz novih zemalja članica Europske Unije u njemačkom uvozu, a to znači da su izvanredni rezultati njemačkih izvoznika na svjetskoj razini, među ostalim, rezultat sudjelovanja dobavljača novih zemalja članica. U kontekstu hrvatske prerađivačke industrije, Njemačka i Italija ključna su hrvatska izvozna tržišta, u čemu i Hrvatska (uz potrebno restrukturiranje i modernizaciju) može vidjeti svoj potencijal i mogući doprinos.

LITERATURA

1. Anić, I.-D., Lovrinčević, Ž., Rajh, E., Teodorović, I. (2008.). *Ekonomski aspekti razvitka industrije tekstila i odjeće u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski institut Zagreb.

2. Bieńkowski, W. (2006.). „How much are studies of competitiveness worth? Some critical theoretical reflections on the issue“, *The Second Economic Forum On “New Europe”*, Lańcut, 28-29 April.
3. Biggeri, L. (2007.). „New challenges in the measurement of competitiveness in economic globalisation“, Document I/8, dostupno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/conferences/documents/93rd_dgins_conference/SESSION%20I%20DOC%208.PDF.
4. Buturac, G. (2008.). „Komparativne prednosti i izvozna konkurentnost hrvatske prerađivačke industrije“, *Ekonomska istraživanja*, (21), str. 47-59.
5. Buturac, G. (2009.). „Structural Characteristics of Exports and Imports of Croatian Manufacturing“, *Ekonomski pregled*, (60), 9-10: 432-457.
6. Cho, D. S., Moon, H. C. (2000.). *From Adam Smith to Michael Porter: Evolution of Competitiveness Theory*. Singapore: World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.
7. Denona Bogović, N., Peteh, B. (2007.). „Inovacijska politika u funkciji povećanja konkurentnosti prerađivačke industrije Republike Hrvatske“, *Ekonomska istraživanja*, (20), str. 76-85.
8. Družić, I. (2004.). *Resursi i tržišta hrvatskog gospodarstva*. Zagreb: Politička kultura.
9. Državni zavod za statistiku, <http://www.dzs.hr>.
10. Europska komisija (2010.). *An Integrated Industrial Policy for the Globalisation Era – Putting Competitiveness and Sustainability at Centre Stage*. Brussels: European Commission.
11. Europska komisija, <http://ec.europa.eu>.
12. Garelli, S. (2004.). „Competitiveness of Nations: The Fundamentals“. U: *IMD World Competitiveness Yearbook*, Lausanne, Switzerland, str. 730-742.
13. Gavranović, A. (2011.). „Hrvatska i EU (II). Glasovima razuma protiv manipulatora“, *Perspektive*, Zagreb: Zagrebačka inicijativa, (2), dostupno na: <http://www.inicijativa.com.hr/files/Perspektive-broj-2.pdf>.
14. International Trade Centre (2007.). „Trade Competitiveness Map – Benchmarking national and sectoral trade performance – Trade Performance Indeks“, Market Analysis and Research, Division of Market Development, Technical Notes.
15. International Trade Centre, <http://www.intracen.org>.
16. Jurčić, Lj. (2011.). „Hrvatska industrijalizacija – Kad instrumenti postanu ciljevi“, *Perspektive*, Zagreb: Zagrebačka inicijativa, (2), dostupno na: <http://www.inicijativa.com.hr/files/Perspektive-broj-2.pdf>.

17. Krugman, P. (1994.). „Competitiveness: A Dangerous Obsession“, *Foreign Affairs*, (73), 2: 28- 44.
18. Lovrinčević, Ž., Mikulić, D., Rajh, E. (2008.). „Usporedba metodologija mjerenja konkurentnosti nacionalnog gospodarstva i položaj Hrvatske“, *Ekonomski pregled*, (59), 11: 603-645
19. Nacionalno vijeće za konkurentnost, <http://www.konkurentnost.hr>.
20. Nikić, G. (2002.). „Strukturne promjene u prerađivačkoj industriji Hrvatske 1995.-2000.“, *Ekonomski pregled*, (53), 1-2: 191-225.
21. Pirc, A. et al. (2010.). „Analiza pokazatelja stanja na tržištu drvnih proizvoda Republike Hrvatske“, *Drvena industrija: znanstveno-stručni časopis za pitanja drvne tehnologije*, (61), 4: 229-238.
22. Porter, M. (1990.). *The Competitive Advantages of Nations*. London and Basingstoke: Macmillan.
23. Rašić Bakarić, I., Vizek, M. (2010.). „Analiza konkurentnosti i strukturnih obilježja prerađivačke industrije Republike Hrvatske“, *Ekonomski pregled*, (61), 5-6: 241-270.
24. Rybakovas, E. (2009.). „Competitiveness of Lithuanian manufacturing industry“, *Economics and management*, (14), str. 912-918.
25. Siggel, E. (2006.). „International Competitiveness and Comparative Advantage: A Survey and a Proposal for Measurement“, *Journal of Industry, Competition and Trade*, (6), 2:137-159.
26. Silasi G. et al. (2011.). „Stages of the Economic Integration and the Level of International Competitiveness. Optimization Methods. The EU Case“, *The 6th edition of the International Conference, European Integration Realities and Perspectives Proceedings*, (6), str. 460-471.
27. Teodorović, I. (2000.). „Industrijska politika u nemirnim uvjetima“, *Ekonomski pregled*, (51), 1-2: 37-54.
28. Toming, K. (2011.). *The impact of integration with the European Union on the international competitiveness of the food processing industry in Estonia*. Dissertation, Estonia: Tartu University Press.
29. Vlahinić-Dizdarević, N., Uršić, V. (2009.). „Drvno-prerađivački kompleks u Republici Hrvatskoj: swot matrica i projekcije rasta“, *Poslovna izvrsnost Zagreb*, god. 4, br. 1.
30. Vukšić, G. (2005.). „Utjecaj izravnih stranih ulaganja na izvoz hrvatske prerađivačke industrije“, *Financijska teorija i praksa*, (29), 2: 147-175.

DODATAK

Tablica 1.a

INDEKS TRGOVINSKE UČINKOVITOSTI, PO SEKTORIMA, ZA GODINU 2010.

	Pokazatelji		Svježa hrana	Obrađena hrana	Proizvodi od drva	Tekstil	Kemikalije	Proizvodi od kože	Primarna proizvodnja
N	Broj zemalja izvoznica u sektoru		182	165	143	129	153	116	151
G1	Vrijednost izvoza (u tisućama US\$)		423.515	954.408	712.364	115.357	1.354.114	321.599	1.100.658
G2	Rast izvoza (%)		11	0	5	1	9	1	2
G3	Udio u nacionalnom izvozu (%)		4	8	6	1	11	3	9
G4	Udio u nacionalnom uvozu (%)		5	6	4	2	15	2	11
G5	Relativna trgovinska bilanca (%)		-37	-15	-3	-58	-38	-4	-34
G6	Relativna jedinična vrijednost (svjetski prosjek = 1)		1,1	1,1	1,1	1,6	0,8	1,7	1,5
P1	Neto izvoz (u tisućama US\$)		-500.246	-336.998	-47.391	-320.305	-1.660.351	-28.103	-1.146.954
P2	Izvoz p/c (US\$/stanovniku)		96	215	161	26	306	73	249
P3	Udio na svjetskom tržištu (%)		0,07	0,17	0,23	0,05	0,08	0,21	0,1
P4a	Diversifikacija proizvođa (broj jednakih proizvođa)		16	23	20	11	12	5	33
P4b	Konzentracija proizvođa (rasprostranjenost)								
P5a	Diversifikacija tržišta (broj jednakih tržišta)		8	6	7	5	14	8	11
P5b	Konzentracija tržišta (rasprostranjenost)								
C1	Relativna promjena udjela na svjetskom tržištu (%)		0,011	-0,0521	0,027	-0,0134	0,0111	-0,0441	-0,0011
C1a	Učinak konkurentnosti (%)		0,0337	-0,0299	0,0368	-0,0195	0,0333	-0,024	0,1735
C1b	Početa zemljopisna specijalizacija (%)		-0,0113	-0,004	0,0176	-0,0209	0,0015	-0,0095	-0,0006
C1c	Početa proizvodna specijalizacija (%)		-0,0041	-0,0169	-0,0182	0,0178	0,0132	-0,0143	0,0051
C1d	Učinak prilagodbe (%)		-0,0073	-0,0013	-0,0091	0,0092	-0,037	0,0038	-0,1791
C2	Prilagodba dinamici svjetske potražnje								
A	Apsolutna promjena udjela na svjetskom tržištu (%)		0,0008	-0,0119	0,0056	-0,0007	0,0008	-0,0121	-0,0001
P	Prosječni indeks: tekući indeks		70	44	28	68	50	28	42
C	Prosječni indeks: indeks promjene		101	61	100	32	90	73	84

Izvor: International Trade Centre (podaci dostavljeni autoricama na zahtjev; službeno će biti objavljeni u listopadu/studenome 2011. godine (na <http://www.intracen.org>).

Tablica 1.b
INDEKS TRGOVINSKE UČINKOVITOSTI, PO SEKTORIMA, ZA GODINU 2010.

	Pokazatelji	Neelektrični proizvodi	IT i potrošačka elektronika	Elektroničke komponente	Transportna sredstva	Odjeca	Ostala proizvodnja	Minerali
Opći profil godini u 2010.	N Broj zemalja izvoznica u sektoru	149	126	134	141	123	153	163
	G1 Vrijednost izvoza (u tisućama US\$)	952.922	83.201	970.882	1.740.411	488.031	795.428	1.787.473
	G2 Rast izvoza (%)	7	-20	8	6	-2	-1	0
	G3 Udio u nacionalnom izvozu (%)	8	1	8	15	4	7	15
	G4 Udio u nacionalnom uvozu (%)	9	5	5	7	3	7	19
	G5 Relativna trgovinska bilanca (%)	-31	-83	1	9	-9	-29	-37
G6 Relativna jedinična vrijednost (svjetski prosjek = 1)	0,8	0,7	1,7	0,5	2,4	1,9	1,7	
Položaj u godini 2010. (za P - tekući indeks)	P1 Neto izvoz (u tisućama US)	-873.534	-839.077	19.541	291.708	-91.348	-640.116	-2.085.025
	P2 Izvoz p/c (US/stanovniku)	215	19	219	393	110	180	404
	P3 Udio na svjetskom tržištu (%)	0,07	0,01	0,08	0,14	0,14	0,08	0,07
	P4a Diversifikacija proizvoda (broj jednakih proizvoda)	35	15	9	7	25	16	2
	P4b Koncentracija proizvoda (rasprostranjenost)							
	P5a Diversifikacija tržišta (broj jednakih tržišta)	14	13	11	8	2	8	9
	P5b Koncentracija tržišta (rasprostranjenost)							
	C1 Relativna promjena udjela na svjetskom tržištu (%)	0,0158	-0,1131	0,0128	0,0491	-0,0435	-0,0424	-0,0418
	C1a Učinak konkurentnosti (%)	0,0683	-0,0843	-0,0082	-0,0263	-0,045	-0,0269	0,0144
	C1b Početna zemljopisna specijalizacija (%)	-0,0189	-0,0004	-0,0044	0,016	0,0127	-0,006	-0,0095
C1c Početna proizvodna specijalizacija (%)	0,0215	-0,0255	0,0566	0,0635	0,0022	-0,0071	-0,0146	
C1d Učinak prilagodbe (%)	-0,0552	-0,0029	-0,0311	-0,0041	-0,0134	-0,0023	-0,0321	
C2 Prilagodba dinamici svjetske potražnje								
Pokazatelji uključeni u grafikon 1 (P i C)	A Apsolutna promjena udjela na svjetskom tržištu (%)	0,001	-0,0022	0,001	0,0053	-0,008	-0,0041	-0,0038
P	Prosječni indeks: tekući indeks	27	28	15	23	56	47	69
C	Prosječni indeks: indeks promjene	92	118	119	78	74	84	49

Izvor: International Trade Centre (podaci dostavljeni autoricama na zahtjev; službeno će biti objavljeni u listopadu/studenome 2011. godine (na <http://www.intracen.org>).

THE ANALYSIS OF EXPORT COMPETITIVENESS OF CROATIAN MANUFACTURING INDUSTRY

Summary

Through analysing the absolute and relative share of the Croatian manufacturing sectors on the global market, this paper identifies which sectors have the largest potential for growth. Namely, export competitiveness of 14 sectors of Croatian manufacturing industry was analysed on the basis of data annually published by the International Trade Centre. Based on the analysis of Trade Performance Index of Croatian manufacturing industry, in the period from 2005 to 2010, we can conclude that the most significant progress was made in the sector of wood products which recorded the largest increase in the world markets share (expressed in the absolute change for the 2007-2010 period) and thus highlighted the characteristics of Croatian manufacturing capacity. Furthermore, the most recent data on Trade Performance Index show that the best ranked Croatian export sector in the year 2010 was the sector of electronic components. On the other hand, the change calculated for the 2006-2010 period, shows that the best result was achieved by the textiles sector. Data on the total share of all 14 sectors in the world market even more highlight the troubling state of Croatian manufacturing industry since this share dropped from 1.67% in 2007 to 1.50% in 2010. According to these data, Croatia is mainly dominated by traditional, labour and raw material-intensive sectors with low technological intensity.

Key words: competitiveness, manufacturing industry, Trade Performance Index, export